

Жук І.В.,

доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Перспективи запровадження примусової хімічної кастрації як виду покарання в Україні

Останнім часом все більш сточиться наукових дискусій навколо питань хімічної кастрації як заходу кримінально-правового впливу на правопорушників, поведінка яких характеризується сексуальними девіаціями. Наразі ці питання набули ще більшої актуальності у зв'язку з розробленням проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені щодо малолітньої чи малолітнього, неповнолітньої чи неповнолітнього та особи, яка не досягла статевої зрілості» (№ 6449). З-поміж законодавчих ініціатив його авторами пропонується доповнити існуючу систему покарань новим видом покарання – примусовою хімічною кастрацією, – положення про застосування якої закріпити у новій статті 59-1 Кримінального кодексу (далі – КК) України з таким змістом: «Покарання у виді примусової хімічної кастрації полягає у примусовому введенні засудженому антиандрогенних препаратів, які складаються з хімічних речовин, що мають на меті зменшити лібідо та сексуальну активність. Примусова хімічна кастрація не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років.».

Зазначені пропозиції видаються досить спірними, передусім, в аспекті дотримання прав людини. Суд, виходячи з принципів кримінального права, призначає той вид покарання і у тому розмірі, яке є необхідним й достатнім для виправлення особи та запобігання вчиненню нових злочинів. При цьому покарання не має на меті принизити людську гідність або завдати страждань. Отже, покарання, а так само й інші заходи державного примусу, що не є покаранням, не повинні обмежувати права та свободи засудженого в більшій мірі, ніж доцільно для досягнення мети їх застосування. Так, приміром, свого часу законодавець відмовився від інституту примусового лікування алкоголізму та наркоманії, мотивуючи це рішення суттєвим порушенням прав людини застосуванням даних заходів. У цьому зв'язку запровадження практики примусової хімічної кастрації можна визнати більш істотним порушенням прав людини, що суперечить Конституції України, зокрема ст. 28: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Крім того, застосування примусової хімічної кастрації не відповідає положенням міжнародних документів. Наприклад, у ст. 5 Конвенції про права людини та біомедицину прямо наголошується: «будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися тільки після добровільної та свідомої згоди на нього відповідної особи».

Щодо світової практики, то хімічна кастрація відома зарубіжному законодавству. Зокрема, вона передбачена у кримінальних законах Данії, Великобританії, Німеччини, Польщі, США, Швеції, та деяких інших країнах. Наприклад, у КК Російської Федерації хімічна кастрація віднесена до примусових заходів медичного характеру, що «можуть бути застосовані до осіб, які вчинили у віці старше вісімнадцяти років злочин проти статевої недоторканності неповнолітнього, який не досяг чотирнадцятирічного віку і який страждає на розлад сексуальної переваги (педофілією), що не виключає осудності» (ч. 1 ст. 97 КК РФ). Слід зазначити, що застосування хімічної кастрації в більшості цих країн дозволяється виключно на добровільних засадах (приміром, як альтернатива покаранню тощо). Разом з тим практика її застосування не набула широкого розповсюдження. Це може пояснюватися наступними причинами. Як уже було зазначено, хімічна кастрація полягає у введенні в організм людини антиандрогенних препаратів, переважно шляхом ін'єкцій, кожні 3-4 місяці (зазвичай використовуються такі препарати як Ципротерон, Депо-Провера тощо). При цьому хімічна кастрація є оборотною процедурою, тобто, її дія закінчується з припиненням введення медикаментів. Відтак для досягнення стійкого ефекту зниження лібідо у засудженого такі ін'єкції, вочевидь, мають робитися пожиттєво. Враховуючи значну вартість антиандрогенних препаратів, проведення хімічної кастрації видається вельми витратною процедурою. Крім того, їх застосування супроводжується численними побічними ефектами, що може становити серйозну небезпеку для здоров'я засудженого, як-то, ризики остеомалачії (розм'якшення кісткової тканини), інфаркту, інсульту тощо.

Невирішеним також залишається питання ефективності хімічної кастрації як заходу виправлення засудженого. Чи достатньо для корекції поведінки такої особи застосування лише медикаментозних препаратів, чи необхідні додаткові заходи психологічної і психіатричної терапії? Вочевидь, багато питань щодо застосування хімічної кастрації є до кінця невирішеними та потребують подальшого вивчення, насамперед, пропозиція встановлення примусового порядку здійснення такого заходу.